

կամ զենին անողն՝ որ գայ վճարէ զոր արած ընի : Ու թէ զենին անողն մեռեալ ընի, նայ յնչիցն առնուն՝ ողորկեն զենն զինչ արած ընին . ու թէ յերբ յիմաց ընի իրանց Սծիլիանց՝ ի Սծիլն՝ մինչ ի տարին չղորկեն զենն կժանաւ զըն, ինչ Սծայեցիք կան յերկիրս՝ բռնունին, որ վճարեն զենն զոր արեն ին Սծիլանքն մեր բնակչացն . զոր կեցնվի ի դարպաս, և իրենք իրեցեալ՝ բնակիչքն Սծիլիանքն, որք են Սծիլիան, Սծիլիանի որդիք, որք են և որք գալոց են, բռնած ընին, պահել ընդդէմ մեզ հաւատարմատութիւն, և յետ մեր ժառանգաւորացն, յիմայ և յայսկից ի յետ ըզորդ և անարատ սէր և հաւատարմատութիւն իւրեանց ամենայն կարողութեամբն ի ծով և ի ցամաք, մեզ և մեր յերկիրս, ամէն ժողովրդեան յոր տեղ որ գտնվին, իւրեանց ամէն կարողութիւն հաւատարմատութեանց ամէնազգ խաբէութեան : Յայսմ հետէ չունի որ ի խանութիւն ի թագաւորութեանս մերոյ ամենայն հնազանդեցելոցն ի մեծամեծաց մինչ ի փոքունս՝ մերոյ թագաւորական բարձր հրամանիս հակառակ և կամ ընդդիմակաց կալ, կամ փառաւոր և սիրեցեալ բնակչացն Սծիլանոցն ուժ և կամ նեղութիւն առնել, կամ իրմէնցնէ աւելի հարկ կամ իրաւունք պահանջել . այլ մնասցէ հաստատուն ամենայն մի ըստ միով որպէս վերոյ ենք շնորհել, առանց հակառակելոյ ումեքէ . վասն որոյ պարգևեցաք իւրեանցն զմեր բարձր շքեղս և շնորհաւոր բրվիլձս՝ . և յաղագս առաւել հաստատութե ձեռնագրեցաք մերով թագաւորական բարձր ձեռնագրեալս, և կրնքեցաք արքունական ոսկի վուլովս՝ ի փառս անեղին լստուծոյ . ամէն :

Վրեցաւ ի թվականութե մարդեղենալոյն Վրիստոսի յուսոյն մերոյ ՌԳԾԼ . ի հայոց մեծաց թուիս

1 Գուցէ փրկեալ :

2 Արտօնութիւն : խոսք . Privilegio.

3 Կնիք : Լս . Bulla.

22 . ի յընիքոնիս հռոմոց ժե . և յամսեան նուեմբերի Խդ . ի ջանլեւութեան՝ Յանէսիրիցանց և արքայ հայրութեան Սասի ծառայի լստուծոյ և շնորհողի այսմն վերնոյ գրեալ պարգևացս :

✠ ԼԵԻՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԳԵՐ

Ինչպիսիք քաջուածքը կամ պատկերը կենդանութիւն կուտայ պատմութեան, այսպէս ալ երգը . վասն զի երկուքն ալ բանաստեղծութիւն են . և ազգային պատմութեան աս կերպով կենդանութիւն տուող պատկերներն ու երգերը որչափ որ հին ըլլան, այնչափ ալ աւելի ախորժելի կ'ըլլան ազգասիրաց : Լհա աս գիտնալով մենք ալ, օրագրիս մէջ փափաք ցրցուցեր էինք ազգային ռամկական երգեր ունենալու որ հրատարակենք, ու մասնաւորաց քով գրեթէ անծանօթ թաղուած գանձերը՝ կերպով մը հասարակաց վայելելու հարստութիւն դարձնենք : Լս մեր փափաքին ինքնայոժար բարեսրտութե կատարող ու զօրաւոր գործադիր գտանք ազնիւ և ուսումնական պարոն Վալուստը Շիրմազանեան Սարգանեանց, որ ծննդեամբ հին Սիւղայէն ըլլալով, և հիմակ ալ իր հայրենեացը սահմաններէն շատ հեռու չգտնուելով, այսինքն Տփլիս, քանի մը ազգային երգեր հաւաքեր ու մեզի խրկեր է, խոստանալով որ ուրիշ ալ խրկէ հետզհետէ : Սենք հոս հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնը յայտնելն ետքը, ահա ան երգերուն մէկը կը հրատարակենք, և կը յուսանք որ ազգասէր ընթերցողք ալ իրենց գովեստին և շնորհակալութեանը արժանաւոր համարին զինքը :

1 Ատենագրութիւն : Գղ . Chancellerie.

Լ'ս երգին շարադրողն է Ստեփան վարդապետ՝ Լախավկայի վանքէն . պարոն Սալուստն ալ նոյն վանքին մէջ գտեր է ասոր օրինակը : Լախավկայի վանքը հին թուղայի Շամբ անունով գեղին քովն է , կ'ըսէ , և երգին շարադրողը՝ թուղայեցւոց Լ'ս պահանքը շուեւելուն ժամանակակից , ու ինքն ալ թուղայեցի կ'երևնայ՝ զուր ցուածքէն : Լ'ս երգին նիւթն է ողբ-Հայոց Պարսկաստան քշուելուն վրայ՝ 1605ին , Պարսից Շահաբաս Թագաւորին հրամանաւր :

Աստուծոյ քեզ Հայոց խեղճիկ ժողովուրդ ,
Ցիրուցան ելաք անմեղ անխորհուրդ ,
Գերի գնաման աք դէպ 'ի խորասան 1 ,
Քաղցած ու ծարաւ , տկոր թշուառական :

Խարիւր ու խաղար ցաւի գիմացաք ,
Ձեր քաղցրիկ երկրէն ոտ գուրս չըզբարք .
Խիմի ձեր խոր մօր գերեզման թողաք ,
Տըներն ու ժամը ուրիշին տուաք :

Իս սիրուն դաշտերն , մեծ մեծ քաղքերն ,
Քաղցրիկ ջրերն , ձեր շէն գեղերն ,
Ունին աք թողման գուր որ գնաման աք ,
Էսպէս կը լնի որ մոռանում աք :

Վախումամ էնպէս մտքերնուցդ ընկնի ,
Ինչքան որ ողբ աք՝ մտքերնուդ չընկնի .
Բարի 2 ձեր որդւոց թողանց պատմեցէք ,
Էսպէս խայրենիքն քանդած թողեցիք :

Մասիսի անունն , 'նոյայ տապանի ,
Արարատ դաշտի , սուրբ Էջմիածնի ,
Մեր խոր վիրապի , սուրբ Գեղարդ , Մուղնի 3 ,
Զմոռանան մինչ 'ի օրն դատաստանի :

Աչքըս կուրանար , շինքըս կոտրուէր ,
Խեղճ Հայաստան , քեզ էսպէս չտեսներ ,
Թէ մեռած էի , ինչ երանի էր ,
Քան թէ կենդանի՝ աչքըս բաց տեսներ :

Լ'ս երգիւորդ տան խօսքերը շատ սրտաշարժ են , ու ամէն մէկ տողը նշանական . վասն զի անցեալն եղուած իւրենե-

1 Ուրիշ օրինակ մը՝ Աստուծոյ :

2 Գոնէ . պարէ :

3 Էջմիածնայ մօտ՝ Կարբի գեղին արևելեան կողմը գեղ մը կայ՝ Եւթլարէ կամ Եւթլարէ անունով . ասոր քովը ատենով վանք մը կայ եղեր , որ հիմա աւերակ է , և հոն կը պահուէր , կ'ըսեն , Քրիստոսի գեղարդը . անոր համար վանքն ալ գեղն ալ Սուրբ Գեղարդ ըսուէր են , ու ետքը Եւթլարէ : Իսկ Մուղնի կամ Մուղնի-Սուրբ Գեղարդ՝ ուրիշ վանք է առջինին մօտ՝ Արագած լեռան ոտքը :

ըր , հայրենեաց քաղցրութիւնը , ծնողաց յիշատակը , շինուածոց ու եկեղեցեաց գեղեցկութիւնները բոլորը մէկէն միտք կը ձգէ :

Զորորդ տան խօսքերն ալ շատ ազդու և զօրաւոր են՝ ցաւագին ու յուսահատ սրտէ բխած : Իսկ վերջի տունը շատ գեղեցիկ ու բնական ձգած է , որ բանաստեղծը իրեն հայրենեաց խեղճութիւնը ինքիրեն մտածելով կ'ողբայ , ու կարգացողին սիրտը կը շարժէ :

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԵՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ստեփան :

Որպէս կ'ընկունք ըստրիմոնեանք ընդ նրանմ
Չայն տան ընդ ամպս 'ի յերկնաշուն տարագէմ ,
Մինչ 'ի թօնից հարաւայնոց փախստեայք
Կըռնչեն ճախր առեալ 'ի զուարթ աղաղակ :

ՎԻՐԳԻԼ . ԵՆԵԻԿ . Ժ :

Հիւ ատենէն 'ի վեր աս թուշունին վրայ շատ բան խօսեր են բանաստեղծներն ու բնապատումները՝ իրեն այլ և այլ յատկութիւններուն համար :

Կուռնկը միշտ բազմութեամբ կը բնակի , ու ամէն տարի բազմութեամբ ճամբորդութիւն կ'ընէ . իրեն կերակուրն է որդ , ճաճի , ձուկ , գորտ և հունտեր : Խիստ բարձր տեղուանք կը շինէ իրեն բոյնը դալար խոտերով . ու թէ որ բարձր տեղ չգտնէ՝ ծիւրով ու չոր խոտերով կը շինէ : Չայնը խղճուկ՝ բայց զօրաւոր է . քանի որ պզտիկ է՝ միսը ախորժահամ է , ու պզտիկուց բռնուածը դիւրաւ կ'ընտանենայ :

Շատ տեսակ է կուռնկը . և գըլխաւորն է հասարակ տեսակը որ Լ'սիս , Լ'սրոպա ու Լ'փրիկէ կը գըլխուի : Լ'սիկայ աւելի տղմային ու բաց տեղեր կը բնակի : Օլարմանալի